

- nation-brands-100/info
9. Фархутдинов Р. А. Стратегический маркетинг / Р. А. Фархутдинов. — М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел-Синтез", 2000. — 640 с.
 10. Lindqvist G. Disentangling Clusters: Agglomeration and Proximity Effects / G. Lindqvist.— Stockholm School of Economics, 2009.— 314 p.

Marina Domashenko, Vitaliy Omelynenko, Marina Prokopenko

Sumy State University

Providing of economic safety of the country based on strategic marketing

The aim of the study is to analyze the strategic frameworks to ensure the economic security of the international activities of the country in terms of globalization and development of practical recommendations for consideration of the factor of economic security of international activities in the development strategy of the national economy.

In this article the list of uses of the marketing approach in government activities is proposed. Using of resource potential and positioning in industrial, scientific and technical environment is the part of a strategic approach of long-term development policy of the government regarding. In terms of technological progress dependence competitiveness of corporate social and institutional environment in the country was acknowledged.

We propose to consider the impact of country of origin effect on consumer behavior in terms of the perception of products and purchase decision as part of branding. The main task of government is to promote the improvement of the competitiveness of national businesses in the most stable position and country.

economic security, economic activity, public policy, internationalization, image, branding

Одержано 06.05.14

УДК 336.71

М.А. Заєць, проф., канд. екон. наук

Одеський національний політехнічний університет

Стан та управління перспективним розвитком банківської системи України

В статті розглядається фінансово-економічний стан та причини, які стримують розвиток банківської системи України в умовах політичної та економічної кризи. Запропоновано деякі напрямки зміцнення банківської системи, в тому числі за рахунок посилення впливу на ці процеси НБУ та розширення спектру діяльності комерційних банків.

банківська система, кредитування, фінансовий моніторинг

М.А. Заец, проф., канд. екон. наук

Одесский национальный политехнический университет

Состояние и управление перспективным развитием банковской системы Украины

В статье рассматривается финансово-экономическое состояние и причины, которые сдерживают развитие банковской системы Украины в условиях политического и экономического кризиса. Предложены некоторые направления укрепления банковской системы, в том числе за счет усиления влияния на эти процессы НБУ и расширения спектра деятельности коммерческих банков

банковская система, кредитование, финансовый мониторинг

© М.А. Заєць, 2014

Постановка проблеми. Незважаючи на кризові прояви банківська система залишається основою подальших ринкових трансформацій економіки. Такий стан властивий банківським установам через їх особливий статус, вони пропонують широкий спектр фінансових послуг, перетворюючись у своєрідні «фінансові супермаркети». Разом з тим, зростає потреба у підвищенні конкурентоспроможності, стабільності, стійкості, надійності банківської системи.

Як свідчать останні події недостатній вплив НБУ на розвиток банків через системи банківського нагляду та фінансового моніторингу не забезпечили достатню стійкість широкого ряду банків в умовах кризи.

Такий результат – брак адекватних механізмів, які могли вчасно відреагувати на економічні потрясіння. Низький рівень довіри до банківської системи та подекуди невдалий менеджмент під впливом зовнішніх чинників негативно вплинули на стан банківських установ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування і розвиток банківської системи шляхи досягнення її стабільності досліджуються українськими вченими та спеціалістами, а також зарубіжними авторами. Серед авторів ближнього і дальнього зарубіжжя в цьому напрямку відомі такі автори, як Роуз Пітер С., І.Ю. Варяш, К.Р. Тагібреков, В.А Москвін, В.А Гамза, В.Д. Мехряков, В.Н.Солодков, О. Лаврушин та ін. В українській науці і практиці найбільший вклад в розробку шляхів розвитку та функціонування банківської системи внесли О.В. Васюренко, В.С. Стельмах, В.М. Голуб, В.А. Ющенко, М.І. Савлук. Праці вчених і практиків присвячені аналізу фінансово-економічного стану, напрямкам розвитку банківської системи та можливостям підвищення ефективності функціонування в умовах кризових явищ, але недостатньо уваги приділяється ролі регуляторів (центрального банку) в країнах з перехідною економікою.

Постановка завдання. Метою статті є визначення причин, що стримують розвиток банківської системи та розробка напрямків її зміцнення, підвищення довіри населення до банківської діяльності.

Виклад основного матеріалу. В 2013 році банківська система України функціонувала під впливом зовнішніх негативних факторів – від рецесії економіки в I-III кварталах до гострої політичної кризи в IV кварталі. Перманентні внутрішні проблеми – високі витрати на резервування, дороге фондування та недостатній правовий захист прав кредиторів також стримували поступальний розвиток. Відновлення прибутковості кредитно-фінансових установ, яке розпочалось в 2013 році, перервалось. Якщо в 2012 році банки в цілому вперше після кризи стали прибутковими (4,9 млрд. грн.), то в 2013 році їх прибуток знизився майже в 3,5 рази – на 71% до 1,44 млрд. грн.

Основні причини зниження рентабельності капіталу (з 3,01% до 0,81%) і активів (з 0,45% до 0,12%) - суттєвий приріст відрахувань на формування резервів (+18,6%). Витрати на формування резервів банки несли не тільки по проблемним поточним кредитам, але і по пролонгованим та реструктурованим позичках. Збільшення обсягів резервування зв'язано з декількома факторами. Комерційні банки в 2013 році збільшили обсяги кредитного портфеля на 95,5 млрд. грн., під який формувались резерви. Активно деформувались резерви по проблемним кредитам, які видавались ще до 2008 року. До того ж з 1.01.2013 року регулятор ввів нові правила розрахунку резервів (постанова № 23), що також відбилась на обсягах резервування. Без обліку витрат на формування резервів прибуток банків навіть виріс – на 1,08 млрд. грн.. При цьому, не дивлячись на збільшення витрат на резервування (на 4,5 млрд. грн., до 28 млрд. грн.), їх обсяг під активні операції зменшився на 10 млрд. грн. (до 131,3 млрд.

грн.) після списання проблемних кредитів. Доля проблемних позичок скоротилась за рік з 8,9% до 7,7%.

Фондування в свою чергу залишалось дорогим: український індекс ставок по депозитам фізичних осіб коливався в діапазоні 16,9 – 19,5% для річних гривневих вкладів в 2012 році індекс складав 15,3 – 19,7%. На протязі останніх двох років банки активно нарощували депозитну базу, при цьому депозитні ставки по строковим вкладам залишались високими.

Зріст витрат банки намагались стримувати за рахунок оптимізації адміністративних витрат – ріст всього на 9.1%. Найбільший від'ємний результат через високі витрати на резервування та продаж активів по ринковій, а не балансовій вартості показали Промінвестбанк (-2,58 млрд. грн.), КредитПромбанк (-2 млрд. грн.) та банк Форум (-0,98 млрд. грн.). При цьому кількість збиткових банків зросла на 1 установу – до 20. Для того щоб покрити ці збитки та мати можливість в подальшому нарощувати активи, банки збільшили регулятивний капітал на 14,6% - до 205 млрд. грн.

Треба відзначити, що в 2013 році і на початку 2014 року суттєво збільшився вплив вітчизняного капіталу в банківській системі – європейські банківські груп продовжили покидати Україну. Італійська Intesa Sanpaolo продала Правекс-банк, грецький Alpha Bank – Astra Bank, кіпрські Bank of Cyprus і Marfin Popular Bank – Банк Кіпру та Марфін Банк.

Завершилось злиття Укрсоцбанку і Унікредит Банку (італійська група Uni Credit), а також Креді Агріколь Банку та КІБ Креді Агріколь (французька Credit Agricole). Це призвело до скорочення кількості банків з іноземним капіталом з 53 до 49, а зі 100 – процентним капіталом нерезидентів - з 22 до 19. Загальна доля іноземців в статутному капіталі банківської системи скоротилась з 39% до 34%. Це зниження могло бути більш значним, але багато операцій по купівлі установ українськими банкірами структурувались через кіпрські офшорні компанії.

Проте, не всі великі гравці, які хотіли покинути Україну, реалізували свої плани. Декілька банків з іноземним капіталом мають намір залишити український ринок, скоріш за все цей процес активується, оскільки проблема полягає не тільки в незадовільному стані як самих банків, так і української економіки в цілому, але і в відсутності можливостей у материнських структур підтримувати збиткові зарубіжні активи. З числа найбільших установ мають намір продати свої «дочки» австрійська група Raiffeisen (Райффайзен Банк Аваль) та італійська Unicredit (Укрсоцбанк).

На протязі 2013 року в Україні створено 8 нових банків і їх загальна кількість досягла 180.

Кредитні установи створювались, так як всупереч негативній ситуації зберігалась можливість заробляти на кредитуванні. Портфель корпоративних кредитів виріс за рік на 14,5% на 90 млрд. грн. В 2012 році приріст був втричі меншим – 29 млрд. грн. Вартість ресурсів знизилась до осені і ліквідність банківської системи була відносно високою. Ці два фактори були передумовою зростання кредитного портфеля.

Банки переважно кредитували аграрну і торгівельну галузі, підприємства малого і середнього бізнесу, але ціна ресурсів і жорсткі вимоги до позичальників суттєво знизили коло потенційних позичальників.

Сегмент споживчого кредитування показав позитивний результат (+3,1%) вперше з 2009 року. Не дивлячись на те, що погашення валютних кредитів продовжувало знижувати ритейловий портфель банків, це було знівельовано 23-процентним зростанням обсягів гривневого подрібу. Сегмент споживчого кредитування на строк до 1 року продемонстрував найбільше зростання (+42%), а портфелі іпотечних та автокредитів навпаки знизились на 12% і 19% відповідно. Ринок автокредитів

опинився в складній ситуації. Загальний обсяг проданих нових легкових автомобілів, за даними асоціації «Укравтопром», в 2013 році скоротився на 10,2% або на 24,3 тис. одиниць – до 213,3 тис. одиниць.

В десятці самих популярних марок зросли продажі тільки двох брендів, більше всього – Geely (+36%). Ключовими факторами, які вплинули на динаміку продаж, є введення імпортного мита з 14 квітня та введення утилізаційного збору з 1 вересня. Разом зі зменшенням авто продажів скоротилась також і доля автомобілів придбаних в кредит, - з 20% до 16,3%. Середня сума кредитів виросла на 11% і склала 150 тис. грн.

Серед ключових змін на ринку автокредитування очікується зміни в напрямку збільшення питомої ваги лізингових угод та перегляд програм страхування. Активізація в сегменті бувших у використанні автомобілів стане одним із способів підтримки продажів автокредитів в зв'язку зі скороченням ринку нових автомобілів.

Позитивним явищем підтримки автомобільного ринку являється відміна утилізаційних і додаткових мит в квітні 2014 року. Збереження високої вартості депозитів (до 18-20%) не буде значно заважати розвитку роздрібного кредитування, в якому ефективна ставка вже декілька років складає 45-55% річних. Але ризики очікуються і в цьому сегменті. Прибутковість бланкового кредитування дозволяє нарощувати портфель навіть на фоні дорогих ресурсів, але в умовах політичної кризи якість такого портфелю зменшується. Сьогодні багато роздрібних банків констатують погіршення платіжної дисципліни позичальників-фізичних осіб. Ці фактори банки будуть враховувати, переглядаючи формули скорінгових моделей. Крім фактору ціни, необхідно враховувати і потенціал розвитку ринку. Тільки 60 % українців користуються платіжними картами, менше половини сільського населення і пенсіонерів, а також лише 14% молоді до 20 років використовують банківські послуги. Теперішній рівень роздрібного кредитування являється поміркованим: кількість населення, яке володіє кредитними картами в Україні складає 15%, тоді як в Польщі 35% і до 300% в США і Великобританії.

Портфель споживчого кредитування продовжуватиме зростати, але інфляція, девальвація і секвестр бюджету можуть призвести до скорочення споживчого попиту і, як наслідок, знизити готовність українців отримувати кредити.

Динаміка розвитку ринку кредитних карт, за прогнозами банкірів, в 2014 році буде значно вищою за динаміку інших сегментів. Це пов'язано з тим, що ринок кеш-кредитів почав розвиватись раніше, і як наслідок, є більш насиченим. Еволюційно з POS-кредитами йдуть кеш-кредити, а за ними кредитні карти.

Ще в 2012 році кредитна карта була в кожного десятого українця – поступово адаптація клієнтів до цього продукту приведе до широкого розповсюдження кредитних карт. В 2014 році в сегменті беззаставного кредитування слід очікувати загострення конкуренції і, як наслідок, впровадження нових програм лояльності. Основні показники економічного стану українських банків наведені в табл.1.

Кризові явища в українській економіці в значній мірі вплинули на стан банківської системи. На початку 2014 року було введено тимчасову адміністрацію в Брокбізнесбанку, Реал Банку, в банках «Меркурій», «Форум».

Серед негативних наслідків – різке коливання валютних курсів та спекуляції на валютному ринку, внаслідок чого тимчасово заблоковано діяльність 14 комерційних банків. Валютні коливання відображаються на платіжній дисципліні і якості кредитних портфелів. Керівництво НБУ пообіцяло банкам ліквідувати дефіцит ліквідності, що в довгостроковій перспективі може призвести до зниження вартості фондування. Стабільність валютного курсу повинні забезпечити позички міжнародних фінансових організацій.

Таблиця 1 - Рейтинг провідних українських банків за розміром активів, прибутку та власного капіталу за станом на 1.01.2014 року*

№п/п	Назва банку	Розмір активів (млн. грн.)	Чистий прибуток (млн. грн.)	Власний капітал (млн. грн.)
1.	Приватбанк	214490	1 673	20311
2.	Ощадбанк	103568	678	20455
3.	Укрексімбанк	94349	198	18083
4.	Дельта Банк	55298	302	3325
5.	Райффайзен Банк Аваль	43460	730	7236
6.	Укрсоцбанк	43056	106	8667
7.	Промінвестбанк	39737	25	5384
8.	Сбербанк Росії	35094	572	3666
9.	ПУМБ	33207	444	4625
10.	Надра	31115	68	4032
11.	Альфа – Банк	29293	36	4198
12.	БрокБізнесбанк	28914	33	14477
13.	Фінанси і кредит	25722	26	2108
14.	ВТБ банк	25285	29	1572
15.	Укрсиббанк	24111	24	2650
16.	Укргазбанк	23793	18	4522
17.	ОТП Банк	18722	117	3359
18.	Креді Агрітоль Банк	14142	35	1665
19.	«Південний»	11239	57	1690
20.	Імексбанк	11027	21	1402

*Джерело: Складно з використанням [1, с. 16-28]

На початку 2014 року банкіри з оптимізмом оцінювали перші результати роботи. В січні 2014 року прибуток банківської системи склав 810 млн. грн. проти 580 млн. грн. в січні 2013 року. Зросла доля комісійних доходів – прогнозованих і менш ризикованих для банків, в структурі видатків скоротилась доля процентних витрат і резервів під кредитні операції. Але звітність лютого і початку березня показала, що банківська система зіштовхнулась з новим викликом – відтоком роздрібних депозитів за цей період склав близько 10% від всіх вкладів фізичних осіб. На протязі останнього часу банки значно збільшили ставки по депозитам з ціллю зменшити відсоток вкладів, що призведе до зростання процентних видатків і буде стримувати зниження ставок по кредитах та збільшення роздрібного портфеля.

Значно вплине на ситуацію в системі адміністративний фактор, МВС разом з НБУ обіцяють ретельно вивчити операції біля 50 банків, підозрюваних в проведенні незаконних операцій (в квітні заблоковано рахунки 15 банків). В кращому випадку величина прибутку буде на рівні минулого року і навіть знизиться через збільшення обсягів резервування. Багато чого залежить від того наскільки довго протягнеться політична криза і яким чином вона вирішиться.

Висновки. Найважливішим в нинішній ситуації являється зміцнення довіри до банківської системи. Регулятору (НБУ) необхідно приймати більш зважені та рішучі дії. Вже вкотре НБУ в кризовій ситуації виконує роль стороннього спостерігача, це стосується ситуації з різким коливанням валютних курсів і спекулятивними діями ряду комерційних банків. Великого розмаху набули незаконні валютно-обмінні операції на вулицях і в підворіттях великих і малих міст України під прикриттям правоохоронних органів і кримінальних елементів. Повернення довіри до комерційних банків дозволить отримати додаткову грошову масу (по різним оцінкам у населення на руках знаходиться 70-80 млрд. дол.), в той же час Україна завжди знаходиться в пошуках іноземних позичок, що призводить до політичної та економічної залежності країни.

Потенціал розвитку банківської системи залишається суттєвим, в тому числі по причині недостатньої глибини проникнення банківських послуг. Найбільш перспективними з точки зору прибутковості є комплексне обслуговування щоденних

фінансових потреб клієнтів – платежі, розрахунки за товари та послуги, зберігання коштів, а також позички: овердрафт, кредитні карти, кредити готівкою.

Прибуток банківської системи за підсумками I півріччя фактично буде прямо пропорційним рівню девальвації гривні, яка призведе до збитків комерційних банків внаслідок переоцінки коротких відкритих валютних позицій і погіршенню якості обслуговування валютних кредитів. Девальвація більше ніж на 20% може призвести до збитковості всієї банківської системи.

Список літератури

1. Бюлетень НБУ. – 2014. – №1. [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.bank/gov.ua/doccatalog.
2. 50 ведущих банков Украины [Електронний ресурс] // Коммерсантъ. - Режим доступу: www.journals.ua/business.
3. Капитал 500. Лучшие компании Украины [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.capital.ua.

Nikolay Zaets

Odessa national polytechnic university

The Condition and Management of Perspective Development of Banking System of Ukraine

The aim of the article is to define the conditions that constrain the development of banking system and to develop the directions of its strengthening and raising the trust among population to banking system.

Repeatedly the National Bank of Ukraine plays the role of observer in critical situation. It concerns abrupt fluctuations of currency rates and speculative actions of some commercial banks.

The potential of the development of banking system is still essential partially due to the insufficient network of banking services. Most perspective from the point of view of profitability is a complex of services of everyday financial needs of clients. The services include payments, bills for goods and services, money saving and borrowings such as overdraft, credit cards, cash credits.

The income of banking system according to the estimates for the first half-year is actually directly proportional to the level of hyena devaluation which will lead to losses of commercial banks as a result of reevaluation of short-term open currency positions and decrease of quality of currency credits services. The devaluation higher than 20% can lead to losses of all banking system.

banking system, crediting, financial monitoring

Одержано 15.05.14

УДК 338

Л.Д. Збаржевецька, канд. екон. наук, Л.М. Романюк, канд. екон. наук,

С.А. Фрунза, доц., канд. екон. наук,

Кіровоградський національний технічний університет

Інноваційні процеси: оцінка тенденцій та перспектив

У статті досліджуються інноваційні процеси в Україні та стан інноваційної діяльності в Кіровоградському регіоні. Проаналізовано рівень впровадження інновацій у промисловості регіону. Оцінено тенденції розвитку в інноваційній сфері, обґрунтовано проблему взаємодії таких факторів інноваційного розвитку як наука, освіта та виробництво. Акцентовано увагу на проблемах та ролі навчальних закладів у передових наукових дослідженнях, продукуванні інноваційних ідей. Визначено чинники, які спрямовані на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання.

інновації, інноваційна сфера, інноваційна діяльність, інноваційний процес

Л.Д. Збаржевецька, Л.М. Романюк, © С.А. Фрунза, 2014